

Stina Tegnhed

Arkeologisk utredning inom Kårarp 1:15 m fl

Halland, Halmstad kommun, Övraby sn, Kårarp 1:15 m fl.

Hallands Kulturhistoriska museum, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2018

Arkeologisk utredning 2018

Utredningsschakt 479 i östra delen av utredningsområdet. I bakgrunden tornar de nybyggda Tornhusen, mot SV. Foto: 2018-13-6 Foto: Stina Tegnhed

Layout: A. Andersson

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet

Ärende nr ms2006/02316

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Bakgrund.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö.....	6
Syfte och metod.....	9
Resultat.....	9
Tolkningsförslag.....	12
Åtgärdsförslag.....	12
Tekniska och administrativa uppgifter.....	13
 Bilaga 15 <i>Schaktbeskrivning</i>	 15

Fig. 1 Utredningsområdet placerat på fastighetskartan. Skala 1:10 000.

SAMMANFATTNING

Med anledning av att Halmstad kommun, Samhällsbyggnadskontoret arbetar med detaljplanläggning av ett cirka 30 000 m² stort område för ny ambulansstation inom del av fastighet Kårarp 1:15 m fl har Kulturmiljö Halland utfört en arkeologisk utredning inom området. I den sydligaste delen av utredningsområdet påträffades boplatslämningar som okulärt tolkas vara förhistoriska. Boplatslämningarna utgörs av sex stolphål, fyra härdar och två gropar. En av groparna uppvisade bränd lera i ytan. Platsen där de förhistoriska boplatslämningarna påträffades begränsas av nedgrävda ledningar, kablar och vägen Nissastigen samt bebyggd yta och resterande område där ytterligare boplatslämningar kan förväntas förekomma uppgår till cirka 990 m². Kulturmiljö Halland förordar en fördjupad förundersökning där matjorden avlägsnas inom hela den cirka 990 m² stora ytan och att det som finns kvar av boplatsten undersöks, dokumenteras och borttages vid ett sammanhängande tillfälle, inför fortsatt exploatering av ytan.

BAKGRUND

Halmstads kommun arbetar med detaljplanläggning av ett cirka 30 000 m² stort område, för ny ambulansstation inom del av fastigheten Kårarp 1:15 m fl. En del av planområdet upptas av bebyggd yta och befintlig lokalväg och utredningsområdets yta uppmäter därför ca 24 000 m². Området är beläget på flack till svagt östsluttande åkermark nordväst om RV 26 *Norra infarten* och sydväst om *Kårarpsleden*. Planområdet genomkorsas av lokalväg Nissastigen till stadsdelen Kärleken. Kommande planläggning medför att denna väg flyttas mot nordväst.

Planområdets topografiska förhållanden, omgivande landskapsrum och fornlämningsmiljö motiverar en arkeologisk utredning enligt 2 kap 11 § KML, i syfte att klarlägga om det finns idag okänd ytterligare fornlämning dold under mark. Eventuell boplatst hör sannolikt samman med omgivande gravmonument.

Den arkeologiska utredningen genomfördes av Kulturmiljö Halland den 3 och 4 april 2017 under fallande snö, åska och hållande regn.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet utgörs av åkermark samt buskbevuxen gräsmark mellan trafikleder som leder till Halmstads innerstad och stadsdelen Kärleken (Fig. 1). Området är beläget i brytningszonen mellan slättbygd och kuperat inland. Enligt SGU jordartskarta utgörs geologin där utredningsområdet ligger utav glacial lera, postglacial sand och isälvssediment (SGU jordartskarta). Omgivningen är rik på fornlämningar (se Fig 2). På en höjd ca 500 meter väster om planområdet finns fyra gravmonument i form av gravhögar och större stensättningar, vilka härrör från bronsålder och äldre järnålder (Halmstad RAÄ 1:1 och Övraby RAÄ 4:1-2). Omkring 300 meter nordost om planområdet undersöktes i början av 1960-talet de tre stora *Kårapsbögarna* från äldre bronsålder (Övraby RAÄ 1:1). Idag finns där spåren av en större grustäkt. På en höjdrygg 500 till 600 meter sydöst om planområdet finns en ytterligare ansamling av högar och stora runda stensättningar Övraby RAÄ 2:1-2, 3:1-2 och 7:1). Invid lokalvägen Nissastigen, precis väster om utredningsområdet finns en väghållningssten i granit (Halmstad RAÄ 59:1).

Förutom närliggande gravmonument finns det även boplatslämningar från flertalet tidsperioder i det omgivande landskapet. Ungefär 400 meter söderut finns Halmstad RAÄ 45, ett område som markerar att förekomst av stads och kulturlager från förhistorisk tid och medeltid kan förväntas, samt Halmstad RAÄ 105, boplatslämningar från järnålder/medeltid som undersöktes i samband med dragningar av VA-ledningar genom området (Bjuggner 2012, Öbrink 2013 och Larsson 2016). I området finns även ruinerna efter kyrkan i Övraby (Halmstad RAÄ 2:1 och 2:2).

Norrut i landskapet finns fornlämning RAÄ 74:1–3, 76 och 77. RAÄ 76 undersöktes 2008 och resultaten visade på en bebyggelseetablering under yngre bronsålder med en kontinuitet fram i folkvandringstid. Här påträffades framförallt ett flertal exceptionellt stora långhus från folkvandringstid (Carlie 2011). Inom RAÄ 77 har diffusa gropar påträffats jämte slagg, skörbränd sten och flinta (Carlie 2008). RAÄ 74:1–3 utgörs i sin tur av tre områden inom vilka boplatсанläggningar och fynd av flinta har påträffats (Alexandersson & Carlie 2001).

Placeras utredningsområdet på historiska kartöverlägg ser man att den södra delen är belägen inom staden Halmstads inägor, medan den norra delen är belägen inom ett område som benämns "Mossen". Inom området finns en byggnad markerad, troligtvis en lada (Fig. 3). Lämningar från nyare tid påträffades vid en arkeologisk utredning 2013 ungefär 400 meter norr om det aktuella utredningsområdet. Fornlämningen Övraby RAÄ 89 innehåller lämningar som preliminärt tolkades som resterna efter en eller två gårdar i den övergivna byn Kårarp. Spåren utgjordes av sex stycken kulturlager med tegelkross, tegelbrockor, kol och lera samt sten som eventuellt kan utgöra syllsten. Förutom kulturlagren påträffades även elva stolphål, fem gropar och fyra diken. I ytan på anläggningarna fanns glaserad keramik och ett kritpipsfragment, vilka gav en grov datering till 1600–1700-tal (Nordvall 2013). Platsen sammanfaller med läget för Kårarps by, och i ett historiskt kartöverlägg syns på platsen två av husen på Söderlyckan (Övraby sn, Akt 10 1822, se fig. 3). Det första skriftliga omnämnandet av Kårarp härrör från 1505 men omnämns då som Korup. Namnet an-

Fig. 2 Utredningsområdet med omgivande fornlämningar. Skala 1:10 000.

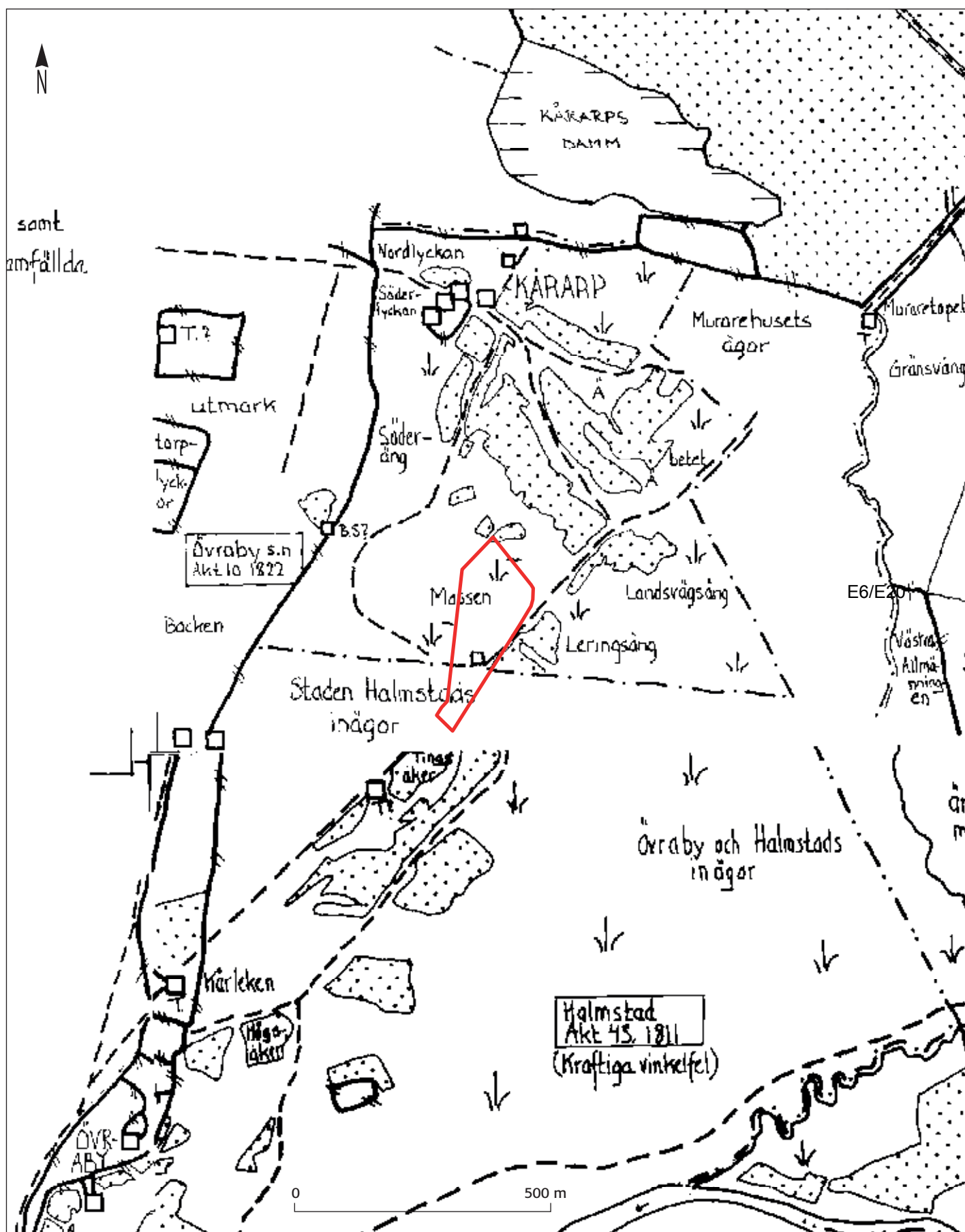

Fig. 3 Utredningsområdet (rött) placerat på historiskt kartöverlägg, Skala 1:10 000.

tas utgå från mansnamnet Kare med efterleden – torp/nybygge. I jordeboken 1646 utgörs Kårarps av ett kronohemman à 1 mantal (Sahlgren 1948:173).

SYFTE OCH METOD

Utredningens syfte är att utreda fornlämningsbilden inom området samt att så långt möjligt beskriva denna. Resultatet skall ligga till grund dels för Länsstyrelsens bedömning av behovet av ytterligare beslut dels för Halmstads kommuns vidare planering av området.

Utredningen genomfördes genom att en traktorgrävare drog utredningsschakt jämt fördelade inom utredningsområdet. Sökschakten drogs i möjligaste mån i nordsydlig – nordostsydvästlig riktning och med ett avstånd på cirka 30–40 meter. Den östra delen av utredningsområdet var rikt på nedgrävda kablar och ledningar vilket kom att styra placeringen av utredningsschakten inom detta parti. I utredningsschakten avlägsnades matjorden skiktvis ned tills att alven frilades. Två arkeologer deltog under utredningen. Den ena följde maskinen och styrde schaktningen ned till alv. Den andra var ansvarig för inmätning och dokumentation av utredningsschakt och påträffade lämningar.

RESULTAT

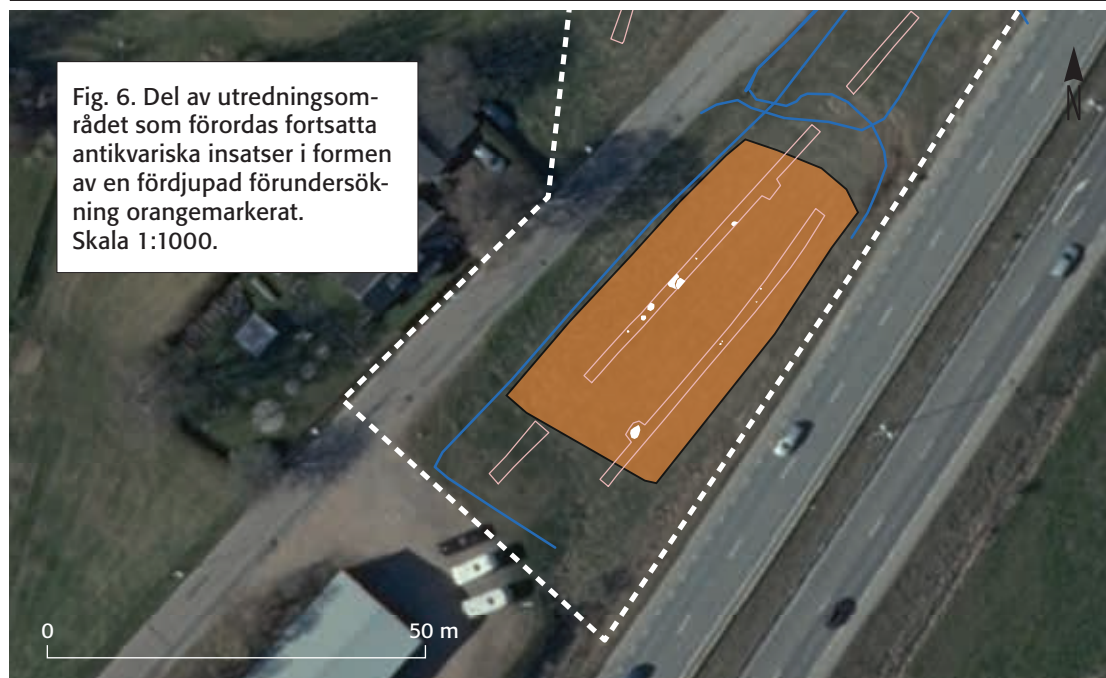
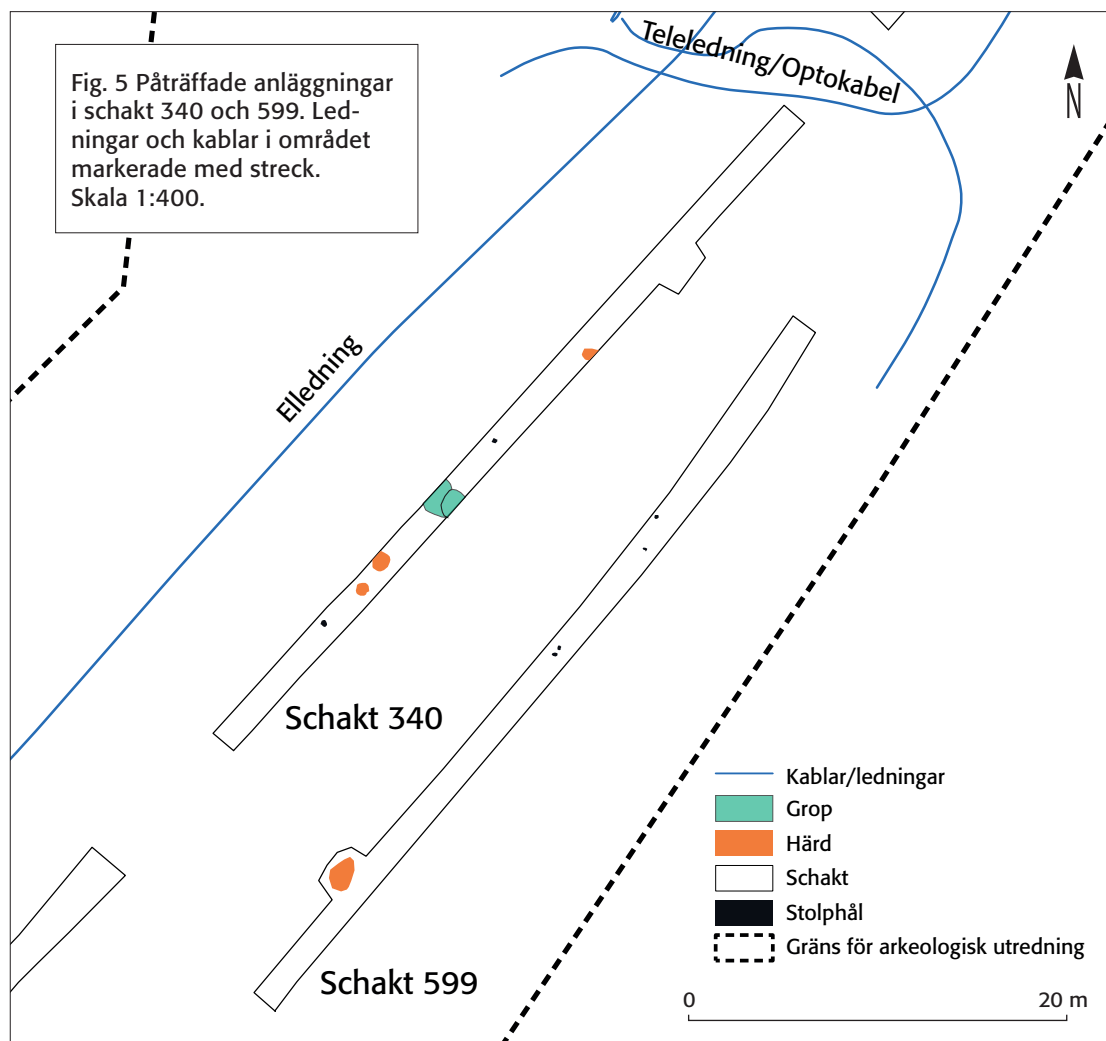
Inom det cirka 24 000 stora utredningsområdet drogs 15 stycken utredningsschakt. Gemensam längd för schakten är 909 meter och inom dem frilades 1385 m² alv (Fig. 4). Utredningsschakten beskrivs i bilaga 1 schaktbeskrivning. Utredningsområdet utgörs av plan åkermark i nordväst och den östra och södra delen utgörs av gräsbevuxna områden mellan Nissastigen som löper in till stadsdelen Kärleken och RV 26 Norra infartsleden. Inom den nordvästra delen av undersökningsområdet som utgörs av åkermark utgjordes undergrunden av blöt silt. I utredningsschakten syntes flertalet nedgrävningar för dräneringsdiken. Matjorden inom detta parti mätte mellan 0,3–0,4 meter. En härd påträffades i ett av utredningsschakten, men i övrigt påträffades inga rester efter förhistoriska aktiviteter i denna del. Inom den gräsbevuxna delen mellan de båda trafikleden visade det sig att alven inom stora partier var söndergrävd och utfylld med påförda massor, troligen i samband med vägbyggnation. Inom området finns även resterna efter en gammal vägbank. Där alven framkom visade den sig utgöras av gulbrun silt och siltig sand. I den södra delen av utredningsområdet, mellan den gamla vägbanken och byggnaden med grusad parkering som i dagsläget rymmer Kärlekens husbilar påträffades förhistoriska lämningar i två utav utredningsschakten.

En försvårande del i den östra och den södra delen av utredningsområdet var de många ledningar och kablar som nedgrävda inom området. Deras placering kom att påverka utredningsschaktens placering. Då de har betydelse för att bedöma den yta som ska avbanas vid en arkeologisk fortsättning inom det gräsbevuxna partiet där de arkeologiska lämningarna påträffades har de mätts in och redovisats i figur 5.

I två av utredningsschakten framkom arkeologiska lämningar, som tolkas vara förhistoriska boplatslämningar (Fig. 5). I utredningsschakt 340 påträffades tre härdar, två gropar

Fig. 4 Utredningsschakten i utredningsområdet. Ortofoto i skala 1:2000

och två stolphål. Härdarna mäter mellan 0,6–1,0 meter i ytan och uppvisade mörkgrå siltig sand, med inslag av kol och sten i ytan. De två groparna som framkom i schaktet var belägna så att grop 411 skar grop 423 i dess östra del. Grop 423 uppvisade ett innehåll av mörkbrun humös sand och stora stenar. Grop 411 syntes redan en bit upp i den ovanliggande matjorden då den upptill uppvisade ett rikt inslag av bränd lera som lyste röd i matjorden. Inslaget av bränd lera minskade något när gropen banades fram. I utredningsschakt 599 påträffades en stor härd (1,95x1,25 meter) i södra delen och fyra stolphål i mellersta delen av schaktet. Alven i utredningsschakten med anläggningar utgörs av främst gulbrun sand men vissa partier övergår alven till mer siltig sand och inom vissa partier finns visst inslag av sten. Matjorden i södra delen av schakt 340 mätte 0,5 meter men övergår norrut att mäta 0,4 meter. I utredningsschakt 599 mätte matjorden 0,4 meter och alven övergår från sand och siltig sand i södra delen till fuktig silt inom de sista 10 meterna i norra änden av schaktet. I alven syntes ställvis plogspår i nordsydlig riktning. Inga fynd av förhistorisk eller historisk karaktär gjordes vid utredningen.

TOLKNINGSFÖRSLAG

De påträffade anläggningarna i utredningsområdets södra del tolkas okulärt vara förhistoriska boplatslämningar. De påträffade anläggningarna utgörs av sex stolphål, fyra härdar och två gropar.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Kulturmiljö Halland förordar fortsatta antikvariska insatser inom ett cirka 990 m² stort område där de förhistoriska boplatslämningarna påträffades. Området har orangemarkerats i figur 6. Då de förekommer inom ett relativt litet område som begränsas av nedgrävda kablar och i sydväst av bebyggelse föreslås att den rest av den förhistoriska boplatsen som finns kvar undersöks, dokumenteras och borttages vid ett sammanhängande tillfälle i formen av en fördjupad förundersökning.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens beslutsnummer:	431-1134-18
Eget diarienummer:	2018-48
Uppdragsgivare:	Halmstad kommun, Samhällsbyggnadskontoret
Utförandetid:	3–4 april 2018
Personal:	Linn Nordvall, Mats Nilsson och Stina Tegnhed (projektledare), Patrik Bengtsson (grävmaskinist)
Koordinatsystem:	Sweref 99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Läge:	Halland, Övraby socken, Kårarp 1:15 m fl.Koordinater: X: 369936, Y: 6286346
Undersökt:	Utredningsområde: 909 löpmeter schakt, 1385 m ² .
Dokumentation:	Schakt och anläggningar mättes in med GPS. Digital information finns tillgänglig i Intrasisprojektet <i>Övraby201848u</i> . Digitala fotografier har fotonummer 2018-13-1 – 2018-13-6.
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs
Datering:	Odaterad

Referenser

- Alexandersson, K., Carlie, L. 2001. *Övraby socken, Kårarps industriområde*. Arkeologisk utredning 2001. Halland, Övraby socken, Sperlingsholm 1:1, Fotstad 1:1, 2:3 m fl, Älvasjö 1:1, 2:1 m fl. Arkivrapport.
- Bjuggner, L. 2012. *Att fastställa läget på en VA-ledning*. Arkeologisk förundersökning 2012. Halland, Halmstad stad, Halmstad 9:11, 9:16, 9:33 och 9:61. Hallands läns museer. Kulturmiljö Halland, Halmstad
- Carlie, L. 2008, *Eldhärjade järnåldersgårdar vid Vrangelsro*. Arkeologisk förundersökning 2007. Halland, Övraby socken, Vrangelsro, Halmstad 7:71, 7:89, 7:73, 7:87, 7:85, 7:84, 7:96. RAÄ 76 och 77. Kulturmiljö Halland, Arkivrapport.
- Carlie, Lennart. 2011. *Kårarp. Hus och gårdar under brons- och järnålder*. Halland, Övraby socken, Halmstad 7:71 m.fl., RAÄ 76. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2011:4. Halmstad
- Carlie, Lennart. 2014. *Kårarp och grannarna – förändringar i järnåldersbebyggelsen kring dagens Halmstad*. Utskrift 14. Kulturmiljö Halland. Halmstad
- Larsson, F. 2016. *Staden som blev till sand*. Undersökning och Antikvarisk kontroll utförd 2013 Förundersökning utförd 2013. Halland, Halmstad stad. Halmstad 9:16, 9:33, 9:59, 9:61 RAÄ 45 och 105. Arkeologiska rapporter från Hallands läns museer 2016:5. Halmstad
- Nordvall, L. 2013. *Arkeologisk utredning inför detaljplanläggning, Vrangelsro 1:1, 5:1 m fl*. Halland, Övraby socken. Kulturmiljö Halland. Arkivrapport
- Sahlgren, J. 1948. *Sveriges Ortnamn – Ortnamnen i Hallands län*. Del 1. Bebyggelsen i södra Halland. Lund
- Öbrink, M. 2013. *En sektion genom det äldsta Halmstad - En fördjupad arkeologisk förundersökning*. Halland, Halmstad, Halmstad 9:16 och 9:61, RAÄ 45:1. Kulturmiljö Halland, Halmstad
- SGU Sveriges Geologiska Undersökning jordartkarta http://apps.sgu.se/kartgenerator/maporder_sv.html

Bilaga

Schaktbeskrivning

Namn	Alv	Matjordsdjup (meter)	Förhistoriska anläggningar	Längd meter	Area m ²
212	Gulbrun silt	0,3–0,4	En härd	194	281
271	Gulbrun silt	0,3–0,4		34	51
281	Gulbrun silt	0,3–0,4		133	205
296	Gulbrun silt	0,3–0,4		236	368
332	Gul brun silt	0,7		10	18
340	Gulbrun sand, inslag av enstaka sten	0,4–0,5	3 härdar, 2 gropar och 2 stolphål	45	67
466	Alv söndergrävd, utfyllnadsmassor. På 1, 5 meters djup lera	0,9		26	35
472	Alv söndergrävd, utfyllnadsmassor	0,8–1,0		13	19
479	Brungrå silt, stenar, blött	0,5		41	58
491	Gulbeige silt, blött	1,0 (påförda massor)		27	38
497	Gulbrun silt	0,5		17	23
590	Gulbrun silt, orangea järnutfällningar, siltig sand.	1,0 (påförda massor)		13	19
599	Siltig brun beige sand	0,4	4 stolphål, 1 härd	46	72
668	Siltig sand, inslag av sten och grus	0,4		21	29
678	Brun silt, inslag av sten, fuktigt och blött. Söndergrävt	0,5		53	102

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se